

15 Απριλίου, 1994

[ΠΙΚΗΣ, Χ'ΤΣΑΓΓΑΡΗΣ, ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΗΣ, ΑΡΤΕΜΗΣ, ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙ-
ΔΗΣ, Δ/στές]

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ,

Εφeseίουσα,

v.

ΔΗΜΗΤΡΗ ΚΥΠΡΙΑΝΙΔΗ ΑΛΛΩΣ ΔΗΜΟΥ ΚΥΠΡΙΑΝΙΔΗ ΚΑΙ
ΑΛΛΩΝ,

Εφεσβλήτων.

(Νομκό Ερώτημα Αρ. 285)

5 Ποινική Δικονομία — Ο περί Ποινικής Δικονομίας Νόμος Κεφ. 155
άρθρο 148 — Νομικό Ερώτημα — Αίτηση του Γενικού Εισαγγελέα
για επιφύλαξη ερωτημάτων για γνωμάτευση από το Ανώτατο Δι-
καστήριο — Μόνο νομικά ερωτήματα που εγείρονται στη δίκη
10 μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο της διαδικασίας στο πλαίσιο
εφαρμογής του άρθρου 148 του Κεφ. 155 — Παράνομη κράτη-
ση — Ο προσδιορισμός των χαρακτηριστικών που συνθέτουν την
έννοια της παράνομης κράτησης ως συνιστούσας παραβίαση του
15 άρθρου 11.1 του Συντάγματος είναι νομικό ζήτημα — Το ζήτημα
των στοιχείων που συνθέτουν την παράνομη κράτηση είναι πραγ-
ματικό.

Συνταγματικό Δίκαιο — Σύνταγμα άρθρο 11.1 — Κατοχυρώνει το δι-
καίωμα προσωπικής ελευθερίας.

15 Συνταγματικό Δίκαιο — Σύνταγμα άρθρα 34 και 35 — Κατοχυρώνουν
αντίστοιχα τη συνταγματική τάξη και τα δικαιώματα και ελευθε-
ρίες που καθορίζονται στο Μέρος I του Συντάγματος και τη δια-
σφάλιση από τις αρχές της Δημοκρατίας της αποτελεσματικής
εφαρμογής των διατάξεων του Μέρους αυτού του Συντάγματος —
20 Ενόψει των πιο πάνω συνταγματικών διατάξεων δεν υπάρχει δυ-
νατότητα αποδοχής μαρτυρίας που λήφθηκε κατά παραβίαση των
συνταγματικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων και ελευθεριών.

Απόδειξη — Αποκλεισμός από τη μαρτυρία αποδεικτικών στοιχείων
που αποτελούν προϊόν παραβίασης του δικαιώματος προσωπικής
ελευθερίας κατηγορουμένου όπως επίσης και στοιχείων αιτιωδώς
25 συναφών προς την παραβίαση.

Ποινική Δικονομία — Ο περί Ποινικής Δικονομίας Νόμος Κεφ. 155
άρθρο 10(1) — Δικαίωμα έρευνας κατά τη νόμιμη σύλληψη ατόμου
από την Αστυνομία.

Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, άρθρο 5 — Κατοχυρώνει το δικαίωμα προσωπικής ελευθερίας.

Το πρωί της 4ης Δεκεμβρίου 1992 διαπράχθηκε ένοπλη ληστεία στο χωριό Γιόλου στην επαρχία Πάφου. Κατά τη διεξαγωγή ερευνών για σύλληψη των δραστών, ένας υπαστυνόμος και δύο αστυνομικοί χωρίς να κατέχουν στοιχεία που δημιουργούσαν οποιαδήποτε υποψία πως οι κατηγορούμενοι ήταν ενδεχομένως οι δράστες, ανέκοψαν αυτοκίνητο που οδηγούσε ο κατηγορούμενος 1 με συνεπιβάτες τους κατηγορουμένους 2 και 3 όταν ήταν σταθμευμένο σε φάρα διασταύρωσης. Ο υπαστυνόμος μπήκε στο αυτοκίνητο αποκαλύπτοντας την αστυνομική του ταυτότητα. Κατά την εκδοχή του υπαστυνόμου τους ζήτησε να μεταβούν στον αστυνομικό σταθμό Πάφου για να τους ρωτήσει σχετικά με το έγκλημα. Οι κατηγορούμενοι ανέφεραν ότι επρόκειτο για διαταγή στην οποία αντελήφθησαν ότι είχαν υποχρέωση να υπακούσουν.

Στη συνέχεια οι κατηγορούμενοι μεταφέρθηκαν στον αστυνομικό σταθμό για λήψη ανακριτικών καταθέσεων. Ο κατηγορούμενος 3 έδωσε γραπτή κατάθεση δυνάμει του δικαστικού κανόνα 1 αλλά αρνήθηκε να την υπογράψει.

Στη δίκη το Κακουργιοδικείο απέκλεισε τη γραπτή κατάθεση του κατηγορουμένου 3 και την προσαγωγή ρουχισμού των κατηγορουμένων 2 και 3 που λήφθηκε κατά την παραμονή τους στον αστυνομικό σταθμό τα οποία η κατηγορούσα Αρχή επεχείρησε να προσάψει ως αποδεικτικά στοιχεία.

Λόγοι αποκλεισμού των πιο πάνω αποδεικτικών στοιχείων από το Κακουργιοδικείο:

1. Η κατάθεση ήταν προϊόν παραβίασης της προσωπικής ελευθερίας που κατοχυρώνεται από το άρθρο 11.1 του Συντάγματος αφού η κράτηση των κατηγορουμένων κατά την οποία λήφθηκε ήταν παράνομη.

2. Η λήψη του ρουχισμού ήταν ουσιαδώς συναφής με την παράνομη κράτηση με συνέπεια να μολύνεται από αυτή παρά την έκδοση στο μεταξύ εντάλματος σύλληψης των κατηγορουμένων.

Το Κακουργιοδικείο έκρινε επίσης ότι υπό τις περιστάσεις ο εξαναγκασμός σε ακινητοποίηση του αυτοκινήτου των κατηγορουμένων συνιστούσε στέρηση της προσωπικής τους ελευθερίας. Ακριβώς το ίδιο συμπέρασμα έβγαλε και για τη μετάβαση των κατηγορουμένων στον αστυνομικό σταθμό. Οι διαπιστώσεις του Κακουργιοδικείου οδήγησαν στη μη αποδοχή της κατάθεσης του κατηγορουμένου 3.

Εκ μέρους του Γενικού Εισαγγελέα ζητήθηκε η επιφύλαξη των πιο κάτω τεσσάρων νομικών ερωτημάτων για γνωμάτευση από το

Ανώτατο Δικαστήριο. Τα ερωτήματα αυτά κρίθηκαν ως νομικά από το Κακούργιοδικείο και επιφυλάχθηκαν με βάση το άρθρο 148 του Κεφ. 155.

Ερώτημα πρώτο

5

Κατά πόσο με βάση τα πρωτογενή πραγματικά θέματα, το συμπέρασμα του Κακούργιοδικείου ότι η αστυνομική ανακοπή του οχήματος για το διάστημα που ήταν ακινητοποιημένο με την παρουσία του αστυνομικού οργάνου εντός του αυτοκινήτου, προκάλεσε στέρηση της προσωπικής ελευθερίας των κατηγορουμένων, σαν θέμα πραγματικό, ήταν εύλογο.

10

Ερώτημα δεύτερο

15

Κατά πόσο με βάση τα πρωτογενή πραγματικά θέματα, το συμπέρασμα του Κακούργιοδικείου ότι η μετάβαση και παραμονή των κατηγορουμένων στον αστυνομικό σταθμό δεν ήταν με τη θέλησή τους αλλά σαν αποτέλεσμα παραβίασης του δικαιώματος προσωπικής ελευθερίας που τους παρέχει το άρθρο 11.1 του Συντάγματος, σαν θέμα πραγματικό, ήταν εύλογο.

Ερώτημα τρίτο

20

Κατά πόσο πάνω στη βάση των γεγονότων που διαπιστώθηκαν από το Κακούργιοδικείο, η κατάθεση του κατηγορουμένου 3 δεν αποτελούσε αποδεκτή μαρτυρία αφού δεν δόθηκε με την ελεύθερη θέληση του.

Ερώτημα τέταρτο

25

Κατά πόσο υπό το φως των γεγονότων, που διαπιστώθηκαν από το Κακούργιοδικείο, ο ρουχισμός των κατηγορουμένων 2 και 3 δεν αποτελούσε αποδεκτή μαρτυρία για τον λόγο ότι λήφθηκε εξ αιτίας παραβίασης της προσωπικής τους ελευθερίας. Στο ερώτημα αυτό η κατηγορούσα Αρχή αμφισβήτησε την ύπαρξη αιτιώδους συνάφειας μεταξύ της στέρησης της προσωπικής ελευθερίας των κατηγορουμένων και των όσων επακολούθησαν και προσπάθησε να τα αποσυνδέσει για να αποδείξει ότι το προηγούμενο καθεστώς δεν μόλυνε τη λήψη του ρουχισμού των κατηγορουμένων.

30

Το Ανώτατο Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι:

35

1. Το πρώτο και δεύτερο ερώτημα εγείρουν πραγματικά θέματα γι' αυτό και δεν μπορούν να αποτελέσουν το αντικείμενο γνώμης στο πλαίσιο του άρθρου 148 του Κεφ. 155.

40

2. Το τρίτο ερώτημα αφορά νομικό ζήτημα. Η κατάληξη του Κακούργιοδικείου είναι ορθή και η απάντηση στο τρίτο νομικό ερώτημα είναι καταφατική. Με γνώμονα τη νομολογία μας η κατάθεση δεν ήταν δυνατό να γίνει δεκτή ως μαρτυρία αφού αποτελούσε προϊόν παραβίασης δικαιώματος προσωπικής ελευθερίας του

κατηγορουμένου 3, γεγονός που διαπιστώθηκε ως πραγματικό από το Κακουργιοδικείο.

3. Το τέταρτο ερώτημα είναι επίσης πραγματικό και δεν μπορεί να αποτελέσει το αντικείμενο γνώμης στο πλαίσιο του άρθρου 148 του Κεφ. 155.

5

Υποθέσεις που αναφέρθηκαν:

Edwards v Bairstow [1955] 3 All E.R. 48.

In Re HadjiCostas (1984) 1 CLR 513.

Police v Georghiades (1983) 2 CLR 33.

Georghiou v Republic (1984) 2 CLR 65.

10

Merthodja v Police (1987) 2 CLR 227.

Αστυνομία ν Γιάλλουρος (1992) 2 ΑΑΔ 147.

X v The Federal Republic of Germany Appl. No. 8819/79, D & R. 24.

HadjiSavvas v Republic (1988) 2 CLR 37.

Papras v Republic (1988) 2 CLR 5.

15

Νομικά ερωτήματα.

Νομικά ερωτήματα επιφυλαχθέντα από το Κακουργιοδικείο Πάφου (Γ. Νικολάου, Π.Ε.Δ., Κραμβής, Α.Ε.Δ. και Κληρίδης, Ε.Δ.) (Υπόθεση Αρ.4/93) με αίτηση του Γενικού Εισαγγελέα της Δημοκρατίας δυνάμει του Άρθρου 148 του Περί Ποινικής Δικονομίας Νόμου, Κεφ. 155 κατά πόσο, μεταξύ άλλων, προσφερόταν εύλογα η δυνατότητα να οδηγηθεί το Μόνιμο Κακουργιοδικείο συμπερασματικά στη διατύπωση της θέσης ότι η αστυνομική ανακοπή του οχήματος στο οποίο επέβαιναν οι κατηγορούμενοι 2 και 3 προκάλεσε, για το διάστημα που το όχημα παρέμεινε ακινητοποιημένο κάτω από την παρουσία του αστυνομικού οργάνου εντός του αυτοκινήτου, στέρηση της προσωπικής ελευθερίας των κατηγορουμένων, σαν θέμα πραγματικό.

30

Γλ. Χ" Πέτρου, Ανώτερος Δικηγόρος της Δημοκρατίας, για την Κατηγορούσα Αρχή.

Καμιά εμφάνιση για τον κατηγορούμενο 1.

Χρ. Πουργουρίδης, για τους κατηγορούμενους 2 και 3.

Cur. adv. vult.

5 ΠΙΚΗΣ, Δ.: Την απόφαση του Δικαστηρίου θα δώσει ο δικαστής Γ. Κωνσταντινίδης.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ, Δ.: Η Κατηγορούσα Αρχή επιχείρησε να προσάξει ως αποδεικτικά στοιχεία στη δίκη των κατηγορουμένων για ένοπλη ληστεία,

10 (α) γραπτή κατάθεση που έδωσε ο κατηγορούμενος 3 το απόγευμα της 4 Δεκεμβρίου 1992 σε αστυνομικό ανακριτή στον Αστυνομικό Σταθμό Πάφου και

(β) τεμάχια ρουχισμού που φορούσαν οι κατηγορουμένοι 2 και 3 τα οποία λήφθηκαν ενώ βρισκόνταν το ίδιο απόγευμα στον ίδιο σταθμό.

15 Το Κακούργιοδικείο θεώρησε πως και τα δύο, η κατάθεση και ο ρουχισμός, θα έπρεπε να αποκλειστούν. Η κατάθεση ήταν το προϊόν παραβίασης του θεμελιώδους δικαιώματος της προσωπικής ελευθερίας που διασφαλίζεται από το άρθρο 11.1 του Συντάγματος και όχι το προϊόν της ελεύθερης θέλησης του κατηγορούμενου 3. Δόθηκε κατά τη διάρκεια παράνομης κράτησης των κατηγορουμένων στον Αστυνομικό Σταθμό Πάφου που ακολούθησε τη μή καταδειχθείσα ως το αποτέλεσμα της δικής τους θέλησης ανακοπή και μεταφορά τους εκεί. Η λήψη του ρουχι-
25 σμού ήταν ουσιωδώς συναφής προς την παράνομη κράτηση. Παρά την έκδοση, στο μεταξύ, εντάλματος σύλληψης των κατηγορουμένων, μολυνόταν από το προηγούμενο καθεστώς εκείνης της κράτησης.

30 Εκ μέρους του Γενικού Εισαγγελέα ζητήθηκε η επιφύλαξη τεσσάρων ερωτημάτων ως νομικών και ως εγχειρομένων κατά τη διάρκεια της δίκης για γνωμάτευση από το Ανώτατο Δικαστήριο. Δεν αμφισβητήθηκε η φύση τους ως

νομικών και ο συσχετισμός τους προς τη δίκη. Το Κακουργιοδικείο δέχθηκε πως πάνω στη βάση των υποθέσεων *Edwards v. Bairstow* [1955] 3 All E.R. 48 και *In Re HadjiCostas* (1984) 1 CLR 513, ήταν νομικά και τα επιφύλαξε κατά τις διατάξεις του άρθρου 148 του περί Ποινικής Δικονομίας Νόμου Κεφ. 155. Τα τρία από τα ερωτήματα συνθέτουν μια ενότητα. Απολήγουν σε θέση υπό κρίση του συμπεράσματος του Κακουργιοδικείου πως, πάνω στη βάση των πρωτογενών του διαπιστώσεων ως προς τα γεγονότα, ο κατηγορούμενος 3 εκρατείτο παρανόμως κατά παραβίαση του δικαιώματος της προσωπικής ελευθερίας. Είναι τα ακόλουθα:

- (1) Κατά πόσο, στη βάση των πρωτογενών πραγματικών θεμάτων, προσφερόταν εύλογα στο Μόνιμο Κακουργιοδικείο η δυνατότητα να οδηγηθεί συμπερασματικά στη διατύπωση της θέσης ότι η αστυνομική ανακοπή του οχήματος στο οποίο επέβαιναν οι Κατηγορούμενοι 2 και 3 προκάλεσε, για το διάστημα που το όχημα παρέμεινε ακινητοποιημένο κάτω από την παρουσία του αστυνομικού οργάνου εντός του αυτοκινήτου, στέρηση της προσωπικής ελευθερίας των Κατηγορουμένων, σαν θέμα πραγματικό.
- (2) Κατά πόσο, στη βάση των πρωτογενών πραγματικών θεμάτων, προσφερόταν εύλογα στο Μόνιμο Κακουργιοδικείο η δυνατότητα να οδηγηθεί συμπερασματικά στη διατύπωση της θέσης ότι η μετάβαση και παραμονή των Κατηγορουμένων 2 και 3 στον αστυνομικό σταθμό μέχρι την 3.10 μ.μ. και 3.05 μ.μ. αντίστοιχα, δεν ήταν με τη θέλησή τους, αλλά σαν αποτέλεσμα παραβίασης του δικαιώματος προσωπικής ελευθερίας που τους παρέχει το άρθρο 11.1 του Συντάγματος, σαν θέμα πραγματικό.
- (3) Κατά πόσο, υπό το φως των γεγονότων που το Μόνιμο Κακουργιοδικείο βρήκε να υπάρχουν, η κατάθεση του Κατηγορούμενου 3 ημερομηνίας

4.12.1992, δεν είναι κατά νόμο αποδεκτή μαρτυρία, ως αποτελούσα κατάθεση που δεν δόθηκε με την ελεύθερη θέλησή του."

5 Το τέταρτο ερώτημα εισάγει ως πρόσθετο στοιχείο την παρεμβληθείσα έκδοση εντάλματος σύλληψης των κατηγορουμένων. Θέτει υπό κρίση το συσχετισμό της λήψης του ρουχισμού προς το προηγηθέν καθεστώς που θεωρήθηκε ότι συνιστούσε παραβίαση του δικαιώματος της προσωπικής ελευθερίας των κατηγορουμένων. Είναι το ακόλουθο:

10 "4. Κατά πόσο, υπό το φως των γεγονότων που το Μόνιμο Κακουργιοδικείο βρήκε να υπάρχουν, τα τρία τεμάχια ρουχισμού που λήφθηκαν από τους Κατηγορούμενους 2 και 3 δεν είναι κατά νόμο αποδεκτή μαρτυρία επειδή η λήψη τους κατέστη δυνατή εξαιτίας
15 προηγηθέντος καθεστώτος παραβίασης προσωπικής ελευθερίας."

20 Το πρωί της 4 Δεκεμβρίου 1992 διαπράχθηκε ένοπλη ληστεία στο χωριό Γιόλου. Υπαστυνόμος και δύο άνδρες της Αστυνομίας Πάφου περιπολούσαν με αστυνομικό όχημα για να βοηθήσουν στις έρευνες και στη σύλληψη των δραστών. Είδαν το αυτοκίνητο του κατηγορούμενου 1, τον οποίο γνώριζαν ως άνθρωπο που διήγε νυκτερινή ζωή, και σ' αυτό, ως επιβάτες, δύο νεαρούς. Κατά τα στοιχεία που τους είχαν δοθεί οι δράστες της ληστείας ήταν
25 δύο νεαροί που διέφυγαν με αγωνιστική μοτοσυκλέττα και τους κινήθηκε η "περιέργεια". Τους ακολούθησαν και τους ανέκοψαν οδηγώντας το αστυνομικό όχημα μπροστά από το αυτοκίνητο του κατηγορούμενου 1 τη στιγμή που ήταν σταματημένο στα φώτα διασταύρωσης. Ο υπαστυνόμος
30 προχώρησε προς το αυτοκίνητο των κατηγορουμένων, άνοιξε την πισινή δεξιά πόρτα, μπήκε σ' αυτό και κάθισε αποκαλύπτοντας την αστυνομική του ιδιότητα. Η μαρτυρία του υπαστυνόμου και των κατηγορουμένων 2 και 3 που κατέθεσαν ενόρκως ως προς τα διαμειφθέντα στο αυτοκίνητο, δεν ήταν ταυτόσημη. Ο υπαστυνόμος κατέθεσε
35 πως παρακάλεσε τους κατηγορούμενους ή όπως το έθεσε μετά "τους ζήτησε" ή "τους είπε" να μεταβούν στον αστυ-

νομικό σταθμό για να τους ρωτήσει σχετικά με το έγκλημα. Η μετάβασή τους στον αστυνομικό σταθμό ήταν, όπως ισχυρίστηκε, το αποτέλεσμα της επιλογής που έκαναν οι κατηγορούμενοι. Οι κατηγορούμενοι 2 και 3 μίλησαν για διαταγή στην οποία αντελήφθησαν πως έπρεπε να υπα- 5
κούσουν. Δεν είχαν εκλογή και κατευθύνθηκαν προς τον αστυνομικό σταθμό χωρίς ακόμα να γνωρίζουν περί τίνος επρόκειτο.

Στον αστυνομικό σταθμό απομονώθηκαν ο καθένας σε ξεχωριστό δωμάτιο με εντολή για λήψη ανακριτικών κα- 10
ταθέσεων. Περιοριζόμαστε στα απολύτως σχετικά με την κατάθεση που έδωσε ο κατηγορούμενος 3. Όταν του δόθηκε η προειδοποίηση του δικαστικού κανόνα 2, δήλωσε πως εφόσον δεν ήταν υπόχρεως δεν θα έδιδε κατάθεση. Ο αστυνομικός ανακριτής δεν άφησε το θέμα εκεί. Ενόψει 15
της στάσης του κατηγορούμενου 3 προχώρησε στη λήψη ανοικτής κατάθεσης, δηλαδή κατάθεσης δυνάμει του δικαστικού κανόνα 1 που δεν προϋποθέτει οποιαδήποτε προειδοποίηση. Ο κατηγορούμενος 3 απάντησε στις ερωτήσεις που του υποβλήθηκαν αλλά αρνήθηκε να υπογράψει το 20
κείμενο που κατέγραψε ο ανακριτής.

Τα γεγονότα που συνδέθηκαν με την ανακοπή του αυτοκινήτου των κατηγορουμένων ήταν αδιαμφισβήτητα. Τα αστυνομικά όργανα δεν είχαν στοιχεία που δημιουργούσαν οποιαδήποτε υποψία πως οι κατηγορούμενοι ήταν εν- 25
δεχομένως οι δράστες, όσο και αν, όπως αναγνώρισε το Κακουργιοδικείο, ήταν εύλογη η επιθυμία τους να τους προσεγγίσουν. Το Κακουργιοδικείο έκρινε ότι στην απουσία ερείσματος που να πηγάζει από νομική διάταξη που προωθεί συγκεκριμένο σκοπό αναγνωρισμένο από το Σύν- 30
ταγμα, ο εξαναγκασμός σε ακινητοποίηση συνιστά στέρηση της προσωπικής ελευθερίας. Η ανακοπή του αυτοκινήτου των κατηγορουμένων ήταν τέτοια αναγκαστική ακινητοποίηση.

Το Κακουργιοδικείο δεν δέχτηκε ως ασφαλή βάση τη 35
μαρτυρία του υπαστυνόμου αναφορικά προς τα λεχθέντα στο αυτοκίνητο των κατηγορουμένων. Για λόγους που

- εξήγησε στην προσεκτικά διατυπωμένη απόφασή του για τους σκοπούς της δίκης εντός δίκης, έκρινε παρακινδυνευμένο τον παραμερισμό της μαρτυρίας των κατηγορουμένων. Πάνω σ' αυτή την πραγματική βάση, καθοδηγούμενο από άρθρο του καθηγητή Glanville Williams που δημοσιεύτηκε στο *Criminal Law Review* του 1954 στη σελίδα 6, βρήκε ως πραγματικό γεγονός ότι δεν είχε αφηθεί στους κατηγορούμενους επιλογή. Εξαναγκάστησαν να μεταβούν στον αστυνομικό σταθμό, δεν πήγαν εκεί με την ελεύθερή τους θέληση και, επομένως, στερήθηκαν της προσωπικής τους ελευθερίας.

- Οι διαπιστώσεις του Κακουργιοδικείου ως προς τα γεγονότα που συναρτήθηκαν προς την ίδια πλέον την παραμονή των κατηγορουμένων στον αστυνομικό σταθμό, συμπληρώνουν την εικόνα των δεδομένων που οδήγησαν στη μή αποδοχή της γραπτής κατάθεσης του κατηγορουμένου 3 ως αποδεικτικού μέσου. Το Κακουργιοδικείο, αφού αναφέρθηκε με λεπτομέρεια στα περιστατικά, κατέληξε πως η παραμονή των κατηγορουμένων στον αστυνομικό σταθμό δεν ήταν εκούσια όπως υποστήριζε η κατηγορούσα αρχή αλλά χωρίς την ελεύθερη θέλησή τους ως αποτέλεσμα παραβίασης και σ' αυτή την περίπτωση του δικαιώματος προσωπικής ελευθερίας που τους παρέχει το άρθρο 11.1 του Συντάγματος.

- Δεν θα επεκταθούμε πέρα από ό,τι είναι αναγκαίο και δεν θα διατυπώσουμε γνώμη ως προς τις συνθήκες κάτω από τις οποίες γενικά η ανακοπή οχήματος από την αστυνομία συνιστά στέρηση της προσωπικής ελευθερίας κατά παραβίαση του Συντάγματος. Στην πραγματικότητα δεν εγείρεται στη δίκη ενώπιον του Κακουργιοδικείου τέτοιο αυτοτελές ερώτημα. Εκείνο που έχει σημασία και ουσιαστικά έτσι το είδε και το Κακουργιοδικείο, είναι το πραγματικό γεγονός ότι επεβλήθη στους κατηγορουμένους η ακινητοποίηση του οχήματός τους. Η σημασία του έγκειται στην επενέργειά του πάνω στα όσα επακολούθησαν. Ειδικά πάνω σε εκείνα που οδήγησαν στη διαπίστωση πως η κατάθεση του κατηγορουμένου 3 λήφθηκε ενώ εκρατείτο στον αστυνομικό σταθμό κατά παραβίαση του δικαιώμα-

τός του της προσωπικής ελευθερίας. Η διαπίστωση τέτοιου γεγονότος δεν μπορεί να αποτελέσει το αντικείμενο γνώμης στο πλαίσιο του άρθρου 148 του Κεφ. 155.

Ισχύουν τα ίδια και ως προς το δεύτερο ερώτημα αν και σ' αυτή την περίπτωση εγείρονται και άλλα. Το δεύτερο ερώτημα, όπως διατυπώθηκε, εμπεριέχει αντίφαση. 5
Ενώ υποβλήθηκε πάνω "στη βάση των πρωτογενών πραγματικών θεμάτων", επιζητεί ευθέως την ανατροπή του ευρήματος του Κακουργιοδικείου πως η μετάβαση των κατηγορουμένων στον αστυνομικό σταθμό δεν έγινε με την 10
ελεύθερη θέλησή τους. Το αν το Κακουργιοδικείο κατέληξε συμπερασματικά στο εύρημα αυτό, δεν το μετατρέπει σε νομικό. Μπορεί ένα συμπέρασμα να εγείρει νομικό ζήτημα εφόσον υπαγάγει δοσμένα γεγονότα σε ορισμένη νομική έννοια. Ο προσδιορισμός των χαρακτηριστικών που 15
συνθέτουν την έννοια της παράνομης κράτησης ως συνιστώσας παραβίαση του θεμελιώδους δικαιώματος της προσωπικής ελευθερίας που κατοχυρώνει το Άρθρο 11.1 του Συντάγματος, είναι νομικό ζήτημα. Από εκεί και 20
πέρα, υπό την αίρεση της ορθότητας της καθοδήγησης ως προς το πότε η κράτηση είναι "αντισυνταγματική", είναι πραγματικό το ζήτημα της συνύπαρξης των στοιχείων που τη συνθέτουν στην ορισμένη περίπτωση. Το κατά πόσο οι 25
κατηγορούμενοι ενήργησαν με την ελεύθερη θέλησή τους είναι ζήτημα πραγματικό. Το ερώτημα που τέθηκε θα ήταν νομικό μόνο στο βαθμό που θα διατυπωνόταν πάνω στη βάση ότι οι κατηγορούμενοι οδηγήθηκαν στον αστυνομικό σταθμό χωρίς την ελεύθερη θέλησή τους. Υπάρχει όμως και κάτι άλλο. Η κατηγορούσα αρχή στήριξε την άποψή της ως προς το νόμιμο της μετάβασης στον αστυνομικό 30
σταθμό πάνω στη θέση πως ο υπαστυνόμος παρακάλεσε τους κατηγορούμενους να κατευθυνθούν προς τα εκεί. Αυτό θέτει ευθέως υπό αμφισβήτηση την ορθότητα της κρίσης του Κακουργιοδικείου ως προς την αξιοπιστία των μαρτύρων και, εξ ορισμού πλέον, θα αποχαρακτήριζε 35
το ερώτημα που τέθηκε ως νομικό ή τουλάχιστον θα του αφαιρούσε το δηλωθέν ως υπόβαθρό του.

Η αφετηριακή θέση αναφορικά με το τρίτο ερώτημα,

που είναι και το κρίσιμο ως προς την πρώτη ενότητα, είναι κοινή. Δεν υπάρχει στην Κύπρο, ενόψει των διατάξεων των άρθρων 34 και 35 του Συντάγματος δυνατότητα έγκρισης της προσαγωγής ως αποδεικτικού μέσου μαρτυρίας που λήφθηκε κατά παραβίαση δικαιωμάτων και ελευθεριών που κατοχυρώνει το Σύνταγμα. Κατάθεση που εξασφαλίζεται ως εκ της αντισυνταγματικής κράτησης του κατατεθέντος δεν είναι αποδεκτή ως μαρτυρία. (βλ. *Police v. Georghiadēs* (1983) 2 CLR 33, *Georghiou v. Republic* (1984) 2 CLR 65, *Merthodja v. Police* (1987) 2 CLR 227, *Αστυνομία ν. Χριστόδουλος Γιάλλουρος* (1992) 2 Α.Α.Δ. 147.

Επιζητείται η γνώμη του Ανωτάτου Δικαστηρίου ως προς το αν πάνω στη βάση των γεγονότων που το Κακουργιοδικείο βρήκε ότι υπάρχουν, η κατάθεση αποτελούσε "προϊόν προερχόμενο από τη παραβίαση συνταγματικού δικαιώματος". Πάνω στη βάση των όσων υποδείξαμε, το ζήτημα είναι νομικό. Το τρίτο ερώτημα αναφέρεται και στην παράλληλη κρίση του Κακουργιοδικείου πως η κατάθεση δεν δόθηκε με την ελεύθερη θέληση του κατηγορούμενου 3. Σ' αυτή την περίπτωση, η πιο πάνω κρίση δεν συνιστά διαπίστωση ως προς πραγματικό γεγονός. Η κατάθεση, όπως εξήγησε το Κακουργιοδικείο, ενώ δόθηκε με τη θέληση του κατηγορούμενου 3 δεν ήταν το προϊόν της ελεύθερης θέλησής του αφού ήταν το αποτέλεσμα της παραβίασης συνταγματικού του δικαιώματος.

Το Κακουργιοδικείο διαπίστωσε τα ακόλουθα ως πραγματικά γεγονότα. Οι κατηγορούμενοι αφού ανεκόπησαν και οδηγήθηκαν στον Αστυνομικό Σταθμό Πάφου με τον τρόπο που εξηγήθηκε, παρέμειναν εκεί από τις 10.30 π.μ. ως τις 3.00 μ.μ. περίπου οπότε συνελήφθησαν δυνάμει δικαστικού εντάλματος που εκδόθηκε στο μεταξύ. Απομονώθηκαν και επιχειρήθηκε η ανάκρισή τους. Ο κατηγορούμενος 2, από πολύ νωρίς, επέλεξε να τηρήσει σιγή. Το ίδιο, κατά την πρώτη απόπειρα της αστυνομίας, και ο κατηγορούμενος 3. Η παραμονή τους στον αστυνομικό σταθμό παρετάθη και μετά τη συμπλήρωση της ανοικτής κατάθεσης του κατηγορούμενου 3. Μεταξύ της 1.00 μ.μ. - 1.30

μ.μ. ο αξιωματικός που ήταν υπεύθυνος για τις έρευνες έδωσε οδηγίες για την εξασφάλιση δικαστικού εντάλματος σύλληψης των κατηγορουμένων. Προηγουμένως οι αστυνομικοί πρόσεξαν κηλίδα που έμοιαζε με αίμα στο ένα από τα παπούτσια του κατηγορούμενου 3. Το Κακούργιο- 5 δικείο έκρινε πως

"δημιουργείται περισσότερο και από εύλογη υποψία ότι, σαν αποτέλεσμα της ανακοπής και ακινητοποίησης του αυτοκινήτου στο οποίο επέβαιναν οι κατηγορούμενοι 2 και 3 και εν συνεχεία της μετάβασης και παραμονής τους στον αστυνομικό σταθμό μέχρι τις 3.05 μ.μ. και 3.10 μ.μ. αντίστοιχα, δεν ενεργούσαν με την ελεύθερη τους θέληση και τούτο, σαν αποτέλεσμα παραβίασης του δικαιώματος προσωπικής ελευθερίας που τους παρέχει το άρθρο 11.1 του Συντάγματος". 15

Άλλη προσέγγιση, όπως εξήγησε το Κακούργιοδικείο, θα άφηνε αναπάντητο το κρίσιμο ερώτημα ως προς το γιατί παρέμειναν οι κατηγορούμενοι στον αστυνομικό σταθμό μετά την επιλογή τους να μην καταθέσουν ή στη συνέχεια μετά την συμπλήρωση της ανοικτής κατάθεσης του κατηγορούμενου 3 όταν εξ αρχής είχαν δηλώσει την επιθυμία τους να μεταβούν στη Λεμεσό αμέσως. Αντίθετα, αυτή η κατάληξη θεωρήθηκε ότι εναρμονιζόταν με την κίνηση του μηχανισμού για εξασφάλιση εντάλματος σύλληψης, ενέργεια που έδειχνε τουλάχιστον ότι τα αστυνομικά 25 όργανα επιθυμούσαν να διασφαλίσουν την παρουσία των κατηγορουμένων στο σταθμό μέχρι την ενδεχόμενη έκδοσή τους.

Συμφωνούμε με την κατάληξη του Κακούργιοδικείου και η απάντηση στο νομικό ερώτημα 3 είναι καταφατική. 30 Η κατηγορούσα αρχή επικαλέστηκε απόφαση της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης στην υπόθεση X. ν. *The Federal Republic of Germany*, Appl. No. 8819/79, D & R. 24 σελ. 158 στην οποία η κράτηση ανηλίκου, που δεν ήταν ποινικά υπεύθυνος, για δυό περίπου ώρες σε αστυνομικό σταθμό δεν θεωρήθηκε ότι συνιστούσε στέρηση της προσωπικής του ελευ- 35

θερίας κατά παραβίαση του άρθρου 5 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την προάσπιση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, με αναφορά και στο σκοπό της αστυνομίας. Δεν δικαιολογείται να επεκταθούμε στην παρούσα υπόθεση σε εξέταση της σημασίας που θα μπορούσε να έχει ο σκοπός της αστυνομίας κατά τη συζήτηση τέτοιου θέματος. Στην παρούσα υπόθεση τα πρωτογενή ευρήματα του Κακουργιοδικείου ήταν διαφορετικά. Πάνω στη βάση αυτών των ευρημάτων, η παραμονή των κατηγορουμένων στον Αστυνομικό Σταθμό Πάφου συνιστούσε αποστέρηση της προσωπικής τους ελευθερίας. Το Κακουργιοδικείο διαπίστωσε ως πραγματικό γεγονός ότι η κατάθεση ήταν το προϊόν της παραβίασης του δικαιώματος προσωπικής ελευθερίας του κατηγορούμενου 3. Ακολουθεί ότι, με γνώμονα τη νομολογία μας, δεν ήταν δυνατό να γίνει δεκτή ως μαρτυρία.

Το τελευταίο ερώτημα συναρτάται, όπως σημειώσαμε, προς την απόφαση του Κακουργιοδικείου για τον αποκλεισμό, ως αποδεικτικών στοιχείων, ρουχισμού που φορούσαν οι κατηγορούμενοι. Τα ρούχα λήφθηκαν αφού πλέον είχαν εκδοθεί και εκτελεστεί δικαστικά εντάλματα σύλληψης των κατηγορουμένων. Επομένως, εισηγείται η κατηγορούσα αρχή, ανεξάρτητα από τα προηγηθέντα, θα έπρεπε να γίνουν δεκτά αφού κατά τον κρίσιμο χρόνο οι κατηγορούμενοι βρισκονταν υπό νόμιμη σύλληψη. Η συζήτηση έδειξε πως στην πραγματικότητα η κατηγορούσα αρχή επιδιώκει όχι την απάντηση κάποιου νομικού ερωτήματος αλλά την αναθεώρηση της ορθότητας των διαπιστώσεων του Κακουργιοδικείου ως προς το ποιά ήταν τα γεγονότα.

Δέχθηκε η κατηγορούσα αρχή πως θα επιβαλλόταν ο αποκλεισμός τους, παρά το ότι κατά τη λήψη τους οι κατηγορούμενοι βρισκονταν υπό νόμιμη σύλληψη και το υπό άλλες συνθήκες εφαρμόσιμο του άρθρου 10(1) του Κεφ. 155, στην περίπτωση που δεν θα αποκλειόταν ότι, όπως έκρινε το Κακουργιοδικείο, το προηγούμενο καθεστώς στέρησης της προσωπικής ελευθερίας των κατηγορουμένων επέδρασε έτσι ώστε να μολύνει όσα επακολούθησαν, ως αιτιωδώς συναφή προς τη παραβίαση. Εκείνο που αμ-

φιοβήτησε ήταν η διαπίστωση του Κακουργιοδικείου πως δεν αποκλειόταν τέτοια αιτιώδης συνάφεια και πως η λήψη του ρουχισμού μολυνόταν από την προηγηθείσα παραβίαση. Γι' αυτό και η προσπάθεια της κατηγορούσας αρχής κατά τη συζήτηση της νομολογίας (Βλ. *Police v. Georghiades* (ανωτέρω) *Merthodja v. Police* (ανωτέρω) *Hadjisavvas v. Republic* (1988) 2 CLR 37, *Papras v. Republic* (1988) 2 CLR 5) δεν απέβλεπε στην αμφισβήτηση οποιασδήποτε αρχής αλλά στην υπόδειξη όσων, κατά τον ισχυρισμό της, αποσύνδεαν τα δύο. Ισχύει το ίδιο και σε σχέση με την ίδια την αναφορά στην αρχή που καθιερώθηκε στις ΗΠΑ γνωστής ως "the fruits of the poisonous tree". Αντίθετα προς ό,τι εμφανίζεται ως εγειρόμενο ζήτημα στο τέταρτο ερώτημα, η αναφορά στη νομολογία των ΗΠΑ δεν απέληξε σε διαμόρφωση εισήγησης ως προς την εφαρμογή ή την έκταση της εφαρμογής της στην Κύπρο. Κάτω από αυτές τις συνθήκες δεν θα επεκταθούμε σε εξέταση θέματος που δεν προωθήθηκε. Αντικείμενο της διαδικασίας στο πλαίσιο της εφαρμογής του άρθρου 148 του Κεφ. 155 μπορεί να είναι μόνο το ορισμένο ερώτημα που επιφυλάσσεται εφόσον είναι νομικό και εγείρεται στη δίκη. Το τέταρτο ερώτημα, όπως διαμορφώθηκε ενώπιόν μας, είναι πραγματικό και δεν μπορεί να μας απασχολήσει σ' αυτή τη διαδικασία.

Απόφαση ως ανωτέρω.